

Theaters schrijven steeds minder zelf tekst

Almaar meer boeken op de planken

'Kleine zielen' van Toneelgroep Amsterdam. © Jan Versweyveld

'Kosmopolis' van NTGent. © Ben van Duin

'Oorlog en terpentijn' van Needcompany. © Gwen Laroche

Romanbewerkingen lijken tegenwoordig de heilige graal bij de grote stadstheaters. Zowel Toneelhuis, NTGent als KVS brengt dit seizoen heel wat boeken op de planken. **FILIP TIELENS**

Toneelhuis voert momenteel de vertelling *Het kleine meisje van meneer Linh* op. En binnenkort brengt het nog vier andere adaptaties van romans. De Brusselse KVS encenseert twee keer Hugo Claus en bewerkt ook Fikry El Azzouzi's *Drarrrie in de nacht*. Maar NTGent spant de kroon: zowat hun hele theateeraanbod is gebaseerd op boeken (*zie kader*). Liefhebbers van literatuur reppen zich dit seizoen dus best richting de grote schouwburgen. Vanwaar komt plots deze dominantie van romans?

Guy Cassiers van Toneelhuis geeft toe dat hij liever romans leest dan toneelstukken. Behalve Philippe Claudel, bewerkte hij eerder al Jeroen Brouwers, Virginia Woolf en Jonathan Littell voor het theater. 'Bij sommige toneelschrijvers, zoals Samuel Beckett, is de vorm erg dwingend. Het is alsof de auteur over mijn schouders meekijkt tijdens de repetities. (*lacht*) Roman-schrijvers springen veel vrijer om met personages, locaties of hoofdstukken. Wanneer ik een boek bewerk, heb ik dus zelf ook meer vrijheid. Ik kan kiezen welke verhaallijn ik vertel via tekst, video of muziek.'

Koen Tachelet, die onlangs zowel *Cosmopolis* van Don DeLillo (voor Johan Simons) als *De boeken der kleine zielen* van Louis Couperus (voor Ivo van Hove) bewerkte, ziet een extra voordeel aan romans. 'Toneelpersonages kunnen nooit buiten zichzelf denken. In een boek komen er vaak reflecties van een verteller of van de auteur

bij, die ik mee kan verwerken in de dialogen. Ik noem het een bewustzijnsbonus: een roman is veel beter in staat om de tragiek en schizofrenie van de westerse mens te vatten, die een besef heeft van zijn eigen gebreken. Dat zie je bijvoorbeeld bij Arnon Grunberg en Don DeLillo.'

Maar hoe breng je een boek van 350 pagina's op de planken? Daar worstelt ook Jan Lauwers van Needcompany mee tijdens de repetities van *Oorlog en terpentijn*. 'Ik heb veel geschrikt in de roman van Stefan Hertmans, maar niets veranderd aan zijn scherpe, poëtische zinnen. De structuur is behouden, maar ik laat het verhaal wel vertellen door een vrouw, gespeeld door Viviane De Muynck. Dat zorgt voor een extra conflict, want *Oorlog en terpentijn* is een echt mannenboek. Maar ik wil een autonoom theaterstuk maken. Als mensen het boek verwachten op het podium, moeten ze dat thuis maar lezen.' (*lacht*)

Iets voor oudere generatie

Blijft de vraag waarom het vooral de grote stadstheaters zijn die boekbewerkingen brengen. Afgelopen jaren zag je nog af en toe Russische romans (Lazarus) of Thomas Bernhard (Stan) opduiken, maar dit seizoen blijkt uit onze telling dat zowat alle kleinere gezelschappen liever zelf hun teksten schrijven. Of een bestaand toneelstuk spelen – al gebeurt dat minder dan je zou denken.

Zijn het de dramaturgen over wie ieder stadstheater beschikt, met vaak expertise in het bewerken van boeken, die aan het werk moeten blijven? Zijn het de acteursensembles, waarover NTGent en (vroeger) Toneelhuis beschikken, die beter gediend zijn met adaptaties van romans waarin vele personages voorkomen? Maar is het niet net de taak van stadstheaters om recente buitenlandse toneelteksten op te speuren of – nog beter – nieuwe stukken te bestellen bij Vlaamse auteurs, en zo de toneelschrijfkunst bij ons een duw in de rug te geven?

'Het kleine meisje van meneer Linh' van Toneelhuis. © Kurt Van der Elst

Boekbewerkingen bij de stadstheaters dit seizoen

NTGent

Kosmopolis (Don DeLillo)
F/M/X (naar Kathy Acker)
Menuet (Louis Paul Boon)
Koor (Peter Verhelst)
Dit zijn de namen (Tommy Wieringa)
Oogst van de wrok (John Steinbeck)
Brief aan mijn rechter (Georges Simenon)
Platform/Onderworpen (M. Houellebecq)

KVS

Drarrrie in de nacht (Fikry El Azzouzi)
Dernier lit (Hugo Claus)
Het leven en de werken van Leopold II (Hugo Claus)

Toneelhuis

Het kleine meisje van meneer Linh (Philippe Claudel)
Bezonken rood (Jeroen Brouwers)
JR (William Gaddis)
Oorlog en terpentijn (Stefan Hertmans)
Vergeef ons (A.M. Homes)

Volgens Guy Cassiers zijn bewerkingen typisch iets voor zijn generatie theatermakers. 'Ivo van Hove, Johan Simons en Luc Perceval grijpen ook graag naar romans of filmscripts. Wij hebben minder de nood om zelf teksten te schrijven. Maar met Toneelhuis gaven we wel al schrijfp opdrachten aan onder meer Erwin Mortier, Tom Lanoye en Yves Petry.'

'Ik noem het een bewustzijnsbonus: een roman is veel beter in staat om de tragiek en schizofrenie van de westerse mens te vatten'

KOEN TACHELET
Dramaturg en tekstbewerker

Koen Tachelet werkte jaren in München. Hij rondde net een bewerking af van Joseph Roths *Radetzky marsch* voor het Weense Burgtheater. 'In Duitstalige landen zijn de budgetten veel groter. Daar zie je in stadstheaters klassiek repertoire naast romanadaptaties en nieuwe toneelstukken. In Vlaanderen kan men niet alles doen. Misschien wordt daarom vaker gekozen voor boekbewerkingen?'

Versleten formule

Was dat nu net geen punt van kritiek van de Kask-toneelstudenten, die vorig jaar protesteerden tegen NTGent? 'Zij vertelden inderdaad dat boekbewerkingen hen niet meer aanspraken en dat ze die zelfs ouderwets vonden', geeft Tachelet toe. 'Ze noemden het een versleten formule die volgens hen typisch is voor grote toneelinstituten. Ik heb hier begrip voor. Al denk ik dat ze vroeg of laat misschien ook wel boeken zullen willen bewerken, op hun manier weliswaar.'